

GENERALUL IACOB ZADIK ÎN BUCOVINA

ION FILIPCIUC

Dedicație: *În amintirea prietenului meu, prof. dr. Anghel Popa, cu care, neavând prilejul să vânăm lei și leopardzi în Câmpia Mesopotamiei, polemizăm în chestiuni de istorie bucovineană.*

General Iakob Zadik in der Bukowina

(Zusammenfassung)*

Von der Absicht ausgehend, einige Fehler aus der Studie Anghel Popas *General Iakob Zadik und die Bukowina. Unveröffentlichte Dokumente* zu berichtigen, präsentiert der Verfasser historische Daten über die Tätigkeit des Generals in der Bukowina im Herbst 1918.

Die Befreiung oder die Eingliederung der Bukowina in das Königreich Rumänien erfolgte nicht nach einem vorher erarbeiteten strategischen Plan, demgemäß die rumänische Armee, aus einem gewissen Punkt losgehend – mit Hilfe des Hauptquartiers oder des Generalstabs der achten, sich unter dem Kommando des Generals Iakob Zadik befindenden Division – die administrativ-politischen Zentren der Bukowina erreichte. Stattdessen hat man spontan reagiert: in einer kurzen Zeit, zwischen dem 24. Oktober/6. November und dem 31. Oktober/13. November, dem Wunsch der Bevölkerung entgegnetend, haben diese von einander sehr entfernt liegenden Zentren, obwohl nicht gleichzeitig, trotzdem einheitlich gehandelt und die Vereinigung des ganzen rumänischen Volkes unter einem einzigen Führer, dem König Ferdinand verwirklicht.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Czernowitz, Suczeawa, Iancu Flondor, Iakob Zadik, Anton Ionescu, Ilie Lazăr, rumänische Truppen.

Peste curând se va rotunji un veac de la Unirea Bucovinei cu Regatul României și cărturarii își vor pune în valoare cercetările și rezultatele la care au ajuns în abordarea acestui eveniment semnificativ pentru istoria modernă a românilor, fie și dacă ne aducem aminte de scurta cuvântare rostită de țăranul

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

câmpulungean Vasile Alboiu-Șandru la dineul oferit delegației bucovinene în seara zilei de duminică, 1 decembrie 1918, de către Regele Ferdinand, în Reședința din București: „Nu era cu putință România Mare fără mica Bucovina”.

În sensul unui *Cum a fost cu putință Unirea Bucovinei cu Regatul României*, se încumetă prof. dr. Anghel Popa să scoată în lumină câteva documente inedite, pe care le comentează cu aplomb și seriozitate în articolul *Generalul Iacob Zadik și Bucovina. Documente inedite*, în revista „Dacia literară”, revistă de reconstituiri culturale, serie nouă din 1990, Iași, anul XV, nr. 5–6 (128–129), mai–iunie 2014, p. 19–27.

De precizat că prof. Anghel Popa din Câmpulung Moldovenesc, doctor în istorie (1982) cu un interesant subiect despre *Renașterea și dezvoltarea armatei pământene în Moldova (1831–1858)*, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, sub îndrumarea prof. univ. dr. Dimitrie Berlescu, cu diferite alte studii bine documentate, precum *Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți, 1878–1938*, 1997; *Între fronturi. Bucovineni în România Primului Război Mondial*, 1998; *Aromâni în Bucovina*, 2000; *Serbările naționale de la Putna*, 2004; *Societatea Academică „Arboroasa” din Cernăuți, 1875–1877*, 2008; *Un tren întârziat*, 2009 și *Principele Nicolae al României, elev la Royal Military College of Eton (1919–1922)*, 2012 – toate publicate la Editura Fundației Culturale „Alexandru Bogza” din Câmpulung Moldovenesc, își aruncă privirea asupra unui important moment din cariera generalului Iacob Zadik tocmai pentru faptul că vajnicul ofițer și-a legat numele de unirea Bucovinei cu Regatul României.

Autorul afirmă că rândurile sale alcătuiesc un studiu („în studiul prezent”), ceea ce e cam pretențios, întrucât termenul „studiu” implică o rigoare documentară; or, în paginile pomenite avem un simplu eseu în marginea unor documente, care, din păcate, nu toate sunt transcrise chiar după canoane filologice. Cu modestia care-l caracterizează, autorul își avertizează, însă, cititorii că despre generalul Zadik „nu ne-am propus să-i prezentăm întreaga activitate, vastă și bogată în evenimente”, la care face trimitere, invocând articolul *Generalul Iacob Zadik și revenirea Bucovinei la România*, semnat de dr. Ion Zadik¹.

Segmentul „Bucovina” – desfășurat vreme de aproape șase luni și două săptămâni, între 6 noiembrie 1918 și 23 mai 1919 – din cariera acestui general român este însă foarte important pentru cunoașterea și aprofundarea întâmplărilor din toamna anului 1918, încât cercetătorilor li se impune o aplecare mai îndelungă și cumpănită spre a descâlci oarecari fire din ghemul evenimentelor care au rodnicit și pecetluit unirea Bucovinei cu Regatul României.

Punctul de la care pornește Anghel Popa este totuși broșura *În cinstea ostașilor Diviziei 8-a, 1918 – 11 noiembrie – 1919, Bucovina*, de unde reproduce și fotografia generalului (de la p. 8), primită recent de la muzeograful Dorel Ursachi

¹ *General Hârjeu*, în vol. *Lui Alexandru Marghiloman, Omagiu cu prilejul unei îndoite aniversări, Prietenii și admiratorii lui*, București, MCMXXIV, p. 39.

din Siret, și Fondul Nr. 35, Colecția de documente, Pachetul XIV, 1–30, aflat la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, consultat în urmă cu câțiva ani, ceea ce e cam puțin spre a te încumeta la un studiu prob și fără aserțiuni hazardate.

Înainte de toate, nu se poate vorbi sau scrie despre „Legiunea ucraineană, condusă de arhiducele austriac Wilhelm”, care ar fi terorizat Bucovina în toamna anului 1918, ci pur și simplu doar de câteva sute de „legionari”, în fapt, dezertori sau bolșevici ucraineni – cifra lor nu trecea de 700 în perimetrul orașului Cernăuți –, al căror singur scop era jaful depozitelor de alimente și muniții din magazinele statului, din dughenele negustorilor sau din casele celor mai înstăriți, cete în debandadă, pe care cernăuțenii le considerau coborâte din Galiția, fără a leza politic și administrativ cele din urmă autorități cezaro-crăiești.

Afirmația „la primul contact cu inamicul” este lipsită de temei documentar, pentru că nu a existat niciun contact cu vreun „inamic” al trupelor române intrate în Bucovina, în 24 octombrie/6 noiembrie 1918, întreaga administrație austriacă din Cernăuți fiind înlăturată în ziua de vineri, 26 octombrie/8 noiembrie 1918, de către garda civilă alcătuită de Ilie Lazăr și membrii Consiliului Național al Bucovinei, pentru că „inamicul” a fugit în timpul nopții, după ce a luat știre de cantonarea companiei lui Ilie Lazăr, alcătuită din 180 de soldați și gradați români bănățeni din Regimentul 8 din Lugoj și din foștii ofițeri români provenind din armata austriacă, aflați în Cernăuți, care au organizat patrule și au arborat steagul tricolor pe turla Primăriei din capitala Bucovinei.

Vom amenda și unele expresii pur sentimentale din „studiul” istoricului Anghel Popa.

Prin aserțiunea „fiind tentați să intuim în persoana sa [a generalului Zadik] un intelectual rasat mai degrabă decât un militar”, s-ar insinua că un militar de carieră poate ajunge la gradul de general fără a fi intelectual, și nedumerirea de a înțelege cuvântul „rasat” doar în hotarele unei concepții... rasiste. Dar intuițiile istoricului cad oarecum alături de evenimente, pentru că intervenția armatei române nu a fost solicitată „noului guvern al Regatului României”, ci vechiului guvern conservator prezidat de Al. Marghiloman, Ordinul nr. 1 către Divizia a 8-a fiind semnat de către ministrul de Război, generalul Hârjeu, și nu de omologul succesor din guvernul liberal condus de generalul Constantin Coandă!

Guvernul Constantin Coandă este instalat în ziua de miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie 1918, la ora 17, când în Suceava administrația austriacă era deja înlocuită cu funcționari români și populația orașului lua cunoștință de noua ordine administrativ-politică, prin proclamația publicată de către maiorul Anton Ionescu, în cursul dimineții, iar pe turla Primăriei flutura primul steag tricolor românesc de cel puțin opt ore.

Guvernul conservator Al. Marghiloman a fost demis în aceeași zi de miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie 1918, ora 16, tocmai pentru că plutonul grănicerilor, comandat de maiorul Anton Ionescu, a intrat în Bucovina în zorii zilei,

ora 5 și 30 minute, fără a se fi cerut încuviințarea celorlalți parteneri – Anglia, Franța, Italia, căci în Rusia lucrau vajnic sovietele! – din Antantă. În fapt, Al. Marghiloman a discutat cu regele Ferdinand cu o zi înainte asupra acțiunii din Bucovina, iar pentru orice eventualitate a remis reprezentantului Angliei o scrisoare în acest sens. Marți, 23 octombrie/5 noiembrie 1918, după-amiază, în conferința prim-ministrului Al. Maghiloman cu ministrul de Război, generalul Hârjeu, și șeful Marelui Stat Major al Armatei Regale Române, se stabilesc măsurile pentru ocuparea Bucovinei în cazul când guvernul de la Cernăuți ar solicita intervenția trupelor române. „La orele 4 p. m. s-a primit la Preziidenția Consiliului telegrama d-lui Iancu Flondor din Cernăuți, adresată agentului diplomatic al Bucovinei, d-l dr. Bodnărescu: «Situația din ce în ce mai critică reclamă imperios, neîntârziat, intervenirea armatei române. La din contra, mișcarea bolșevică deslănțuită ar avea cele mai grave urmări pentru chestia românească»”.

Autorizat de preziidentul consiliului, ministrul de Război a dat curs solicitării: „A ordonat Diviziei a 8-a să ocupe Bucovina, iar comandamentului Corpului IV Armată i-a dat instrucțiuni pentru a duce la îndeplinire măsurile luate, după ce vor căpăta înalta aprobare a Regelui. [...] M.S. Regele e radios, aprobă toate dispozițiunile luate de primul ministru și de ministrul de Război pentru ocuparea Bucovinei și ordonă a li se da imediat curs”².

Și, totuși, guvernul conservator prezidat de Al. Marghiloman a fost demis. Concluzia fostului ministru de Externe, C. Arion, rostită în ședința demiterii, a intrat în istorie: „Guvernul moare, fiindcă a luat Bucovina. E cel mai frumos sfârșit ce se putea”.

Editorul unor asemenea documente este obligat să așeze după datele calendaristice în stil vechi și concordanța lor în stil nou, întrucât cititorul de astăzi intră în... derută cronologică. Apoi, documentele ar trebui oferite cititorului în ordinea cronologică în care au fost emise: așadar, mai întâi Ordinul nr. 1 pentru Divizia a 8-a, din ziua de marți, 23 octombrie/5 noiembrie 1918, semnat de către ministrul de Război, generalul C. Hârjeu, și, în consecință, proclamația generalului Iacob Zadik. Altfel, autorul „studiului” riscă prezentarea haotică a evenimentelor, căci, înainte de a cita ordinul ministrului de Război, generalul C. Hârjeu, invocă însemnările olografe ale generalului Iacob Zadik pe *Proclamația* – „la 23 VIII 1918” – din setul de documente aflate la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale. Or, proclamația generalului Iacob Zadik, datată 24 octombrie, adică 6 noiembrie stil nou, 1918, a fost afișată în Suceava, în după-amiaza acelei zilei,

² „Marșul trupelor pe teritoriul Bucovinei a fost precedat de un sbor de aeroplane care au aruncat în centrele mai importante și prin sate următorul manifest”, în fapt, proclamația imprimată în tipografie. Cf. *În cinstea ostașilor Diviziei a 8-a, 1918*, 11 noiembrie 1919, Bucovina, [1920]. Aici constatăm trei diferențe: „libertatea înfăptuirii dorințelor” pentru „libera înfăptuire”; „garantează oricărui locuitor” pentru „fiecărui locuitor” și „Comandantul Diviziei a 8-a Regale Române” deasupra semnatarului „General I. Zadik” (p. 19–20), față de textul tipărit în „Czemowitzzer Allgemeine Zeitung”.

însă răspândită din avion abia în ziua de vineri, 26 octombrie/8 noiembrie 1918, ora 3 după-amiază, peste orașul Cernăuți și peste alte așezări³.

Cum Ordinul nr. 1 este semnat de către ministrul de Război din cabinetul prezidat de Al. Marghiloman, iar proclamația este emisă și ea în urma acestui ordin și până a demisiona guvernul conservator, intrarea trupelor române în Bucovina se înscrie între realizările acestui guvern de sacrificiu. Concret, regele Ferdinand îi cere lui Marghiloman demisia pe motiv că intrarea armatei regale române în Bucovina nu a fost anunțată sau încuviințată de aliații din Antantă, dar, în culise, noul guvern era preparat încă din ziua de duminică, 21 octombrie/3 noiembrie 1918.

Altă eroare în „studiul” semnat de Anghel Popa este corecția din sintagma „Regimentele 3 și 8 Roșiori”, prin „8 Roman”, cu înțelesul că cele două regimente staționau în orașul Roman, istoricul nostru „neintuind” că Regimentele 3 și 8 erau de Cavalerie, după cum sună logica ordinului de luptă, cu „Regimentele 16, 129 și 37 Infanterie”, „Regimentele 3 și 8 Roșiori” [Cavalerie] și „Divizionul de artilerie, a Divizie 8-a câte o Baterie”.

*

Prestația generalului Iacob Zadik în Bucovina toamnei anului 1918 nu poate fi înțeleasă totuși fără a se înscrie în fluxul evenimentelor din acele zile, și anume:

Mai important pentru reconstituirea atitudinii autorității militare austriece este articolul *Die Auslösung des Erzassbataillons des Schüssenregimentes Nr. 22*, altfel spus despre *Destrămarea Batalionului 22 al Regimentului de Vânători*, care se afla încartiruit în cazarma din Cernăuți, până în ziua de sâmbătă, 2 noiembrie 1918:

Noi am primit această scrisoare: „În comunicările ziarelor locale este vorba în general despre desființarea cadrelor. Pentru a coordona zvonurile pe calea adevărului, doresc ca redacția să preia în mod onest, următoarea declarație: Serviciul la Batalionul de Rezervă subordonat mie, funcționează până la data de 2 noiembrie, la ora 1 după-amiază, în întregime. Deja la ora prânzului se vedeau grupuri de soldați ai Batalionului de Rezervă 41, încărcăți cu provizii de alimente și echipament mergând în toate direcțiile. La ora 1, la amiază, urmând acest exemplu, mai multe unități au spart magazia lor de echipamente și mulți au părăsit cazarma. Aceste acțiuni au fost oprite de către subofițeri și ofițeri. La ora 1 și 30 de minute m-am prezentat personal în cazarmă, am adunat batalionul și am adus totul în ordine.

Unitatea aflată în cazarmă, cu un efectiv de circa 700 de persoane, a fost adunată și, în prezența tuturor comandanților de batalion, au promis după apelul făcut de mine, să îndeplinească întocmai ordinele. Întregul personal de pază a fost întărit și serviciul în cazarmă a decurs ordonat din acest moment. De la toate armele aflate în

³ Mihail Sârbu, *La Primăria Sucevi*, ediție de Aura Brădățan, în „Suceava». Anuarul Muzeului Bucovinei”, anul XL, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2013, p. 128.

companie au fost scoase închizătoarele și depuse în magazia companiei. În jurul orei 7 seara, ofițerul de inspecție și ofițerii rămași – un colonel, un locotenent și 18 cadre din ordinul legiunii ucraine care ocupa cazarma – au părăsit cazarma.

Cu această ocazie au părăsit și unitățile proprii cazarma. Astfel, împotriva ordinului meu, batalionul s-a dezmembrat.

Cernăuți, 5 noiembrie 1918.

Cu stimă, colonel Kastel Pietra⁷.

Luni, 22 octombrie/4 noiembrie. Delegația locuitorilor din Câmpulung Moldovenesc, condusă de sublocotenentul austriac rezervist Traian Roșu, român aflat în Câmpulung, urcă într-un camion militar austriac, reparat în grabă pentru atare misiune, și ajunge, noaptea târziu, la pichetul grănicerilor români din Cornu Luncii, spre a trece granița la Fălticeni și a solicita intervenția armatei române și în orașul Câmpulung Moldovenesc.

Marți, 23 octombrie/5 noiembrie. Guvernatorul Etdorf încredințează, formal și fără urmări juridice, administrația Bucovinei deputaților Aurel Onciul și Omelian Popovici, ca reprezentanți ai românilor și ucrainenilor.

Ministrul prezident Alexandru Maghiloman, după ce i se înmânează telegrama trimisă de către Iancu Flondor și primește apelurile telefonice din Suceava, Ițcani și Gura Humorului, dispune ca detașamente românești de jandarmi și cavalerie să intre în acele localități bucovinene, să protejeze populația pașnică.

În aceeași zi, la ora 10 dimineața, delegația din Câmpulung Moldovenesc este primită de către generalul Constantin Neculcea, comandantul Regimentului 16 Infanterie din Fălticeni, care promite să transmită solicitarea către guvernul de la Iași, oferind oaspeților un banchet oficial.

Maiorul Anton Ionescu, de la Compania 5 Grăniceri din Burdujeni, constată că frontiera de la Ițcani, cu Austro-Ungaria, a fost lăsată fără pază, iar postul de jandarmi austrieci nu poate menține ordinea în oraș, astfel că raportează telefonic generalului Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a de la Botoșani și, la ora 7 seara, solicită autorizarea să intre în orașul Suceava. La aceeași oră, prefectul Vizanty din Botoșani îi transmite, prin telefon, primarului Eusebie Popovici din Suceava: „Intrarea armatei române în Bucovina este hotărâtă și se va face mâine, miercuri, prin două puncte. Nu mai e lipsă nici de asentimentul d-lui Etdorf, nici de invitația dv., d-le primar. Maiorul Ionescu a primit ordin să intre imediat cu un detașament de grăniceri prin punctul Burdujeni în Suceava și să se pună la ordinul dv., d-le primar⁷⁴”.

În zorii zilei de *miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie 1918*, ora 5 și 30 de minute, maiorul Anton Ionescu urcă pe drumul dinspre Ițcani în orașul Suceava cu un pluton alcătuit din 48 de grăniceri din Compania 5 Burdujeni, cântând *Pe-al nostru steag e scris Unire*, arborează steagul tricolor pe turnul Primăriei din

⁴ *Ibidem.*

Suceava și alcătuiește, împreună cu primarul, prof. dr. Eusebie Popovici, o proclamație – tipărită în 300 de exemplare – către cetățenii orașului.

Despre această ispravă ostășească scria ziarul german „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” chiar a doua zi, joi 7 noiembrie 1918: „Rumänische Truppen in der Bukowina eingerüdt. In Dorna-Watra, Suczawa und Radautz. Czernowitz, 6. Nowember. In Dorna-Watra, Suczawa und Radautz sind rumänische Truppen in eingerüdt. Die rumänische Abteilungen in Suczeawa stehen unter Führung des Major Anton Ionescu. In der vom Major Ionescu an die Behölterung erlaffenen Proklamation heist es, eine Grenze zwischen dem Königreich rumänien und der Bukowina gibt es nicht mehr. Die Bevölterung wird zur Ruhe und Ordnung ausgesordert und ihr erslart, dass die Rumänen als Freunde kommen. Das Manifest schliesst mit der Miteilung einer Reihe von Gicherheitsmassregein. In Radautz haben gestern zwei rumänische Generäle gemeilt, die mit den Benhörden Berhandlungen pflegen”⁵. Adică: „Trupe românești au intrat în Bucovina, în Vatra Dornei, Suceava și Rădăuți. Cernăuți, 6 noiembrie. În Vatra Dornei și Rădăuți au intrat trupe românești. Detașamentele românești din Suceava stau sub comanda maiorului Anton Ionescu. Proclamația maiorului Ionescu către populație anunță să nu mai fie graniță între Regatul României și Bucovina. Populația să mențină liniștea și ordinea publică. În Rădăuți se află de ieri doi generali români care au început dezbaterile”.

Tot așa, peste câteva săptămâni, în ziarul „Glasul Bucovinei” din Cernăuți, sub titlul *Din Suceava*, apare relatarea târzie, dar ceva mai bogată: „În cetatea lui Ștefan, primele trupe românești au intrat miercuri, în 6 no[i]emvrie [st. n.]. Au venit surprinzător în mijlocul prădăciunilor bolșevice care se începuseră cu o zi mai înainte, când s-a prădat un magazin militar de cereale, un magazin de aprovizionare pentru populațiune și o prăvălie. Pe la 5 ore dimineața au intrat grănicerii cântând – durere, fără nicio întâmpinare din partea românilor suceveni. Ar fi o scuză oarecare agitația, panica ce stăpânea spiritele; dar rămâne totuși și o parte de vină pe sama frunțașilor noștri din Suceava. Abia pe la ora 8 s-a strâns un grup mic de profesori, studenți și alți intelectuali în Parcul orașenesc în dreptul Primăriei, de s-a dat în vorbă cu soldații și ofițerii. Cum aceștia aveau cu dânșii un steag tricolor, i-au rugat să-l arboreze imediat pe turnul Primăriei; s-a și făcut îndată, iar studenții au intonat cântece naționale. La amiazi s-a afișat prima ordonanță iscălită de maiorul Anton Ionescu în calitate de comandant al orașului, ordonanță care începea cu ceea ce doriam să știm: «Graniță între români de azi înainte nu mai trebuie să fie. De aceea noi, grănicerii, am venit cei dintâi la voi să vă zicem: bine v-am găsit [!]». Urmău apoi măsurile de ordine. După-amiazi s-a afișat cunoscuta proclamațiune a generalului Zadik”⁶.

⁵ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, Czernowitz, Nr. 384, Donnerstag, 7. November 1918, p. 3.

⁶ „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 18, 4 decembrie 1918, p. 2.

Un amănunt interesant și demn de luat în seamă: în ziua de miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie 1918, locuitorii orașului Suceava au parte de două proclamații – una, până la amiază, tipărită și semnată de maiorul Anton Ionescu, și alta, către seară, dactilografiată și semnată de generalul Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a. Diferența dintre ele consistă în faptul că prima decreta *desființată granița* dintre românii din Bucovina și cei din Regatul României – ceea ce se traduce printr-o acțiune *manu militari*, încalcându-se tratatul de pace semnat la București între Germania și România, și integrând *volens-nolens* țara Bucovinei în teritoriul controlat de Armatele Regale Române –, iar a doua proclamă doar un *scut de apărare* a populației din Bucovina împotriva unor răufăcători, dezertori bolșevici sau legionari ucraineni veniți din Galiția.

Maiorul Anton Ionescu intră cel dintâi în orașul Suceava, „cu încuviințarea general Zadik”, precum mărturisește curajosul ofițer în amintirea lăsată Primăriei din Suceava, prin fotografia sa, și nu „la ordinul generalului I. Zadik”; tot așa, în formularea „Compania 5 Grăniceri [...] a forțat vechiul și nedreptul hotar, eliberând localitatea Ițcani și orașul Suceava”, din comentariul prof. dr. Anghel Popa, cuvântul „forțat” nu are acoperire în fapt, pentru că cei 48 de grăniceri au intrat în Suceava... cântând *Pe-al nostru steag e scris Unire* și nefiind întâmpinați cu vreun glonț!

Nici vorbă de vreun plan strategic pentru un atac pus la punct și executat la ordinele generalului Zadik, cum lasă a înțelege istoricul Anghel Popa: „Ținând seama de extrema urgență semnalată, îi ordonă telefonic comandantului Companiei 5 Grăniceri să înainteze cu compania sa – instalată pe granița în sectorul Burdujeni – chiar pe timpul nopții 23/24 octombrie, în Bucovina, având ca obiectiv eliberarea localității Ițcani și a orașului Suceava. [...] Grănicerii și-au realizat exemplar greaua însărcinare. După un marș forțat, cu anihilarea unor ușoare rezistențe, la orele 5 dimineața (24 octombrie), după ce eliberează Ițcanii, au intrat în Suceava. Populația i-a primit cu ovații și dragoste frățească”. Din păcate pentru lăudăroșenia noastră *post-bellum*, populația orașului Suceava dormea, iar eliberatorii nu află la Primărie decât paznicul de noapte.

În aceeași zi de miercuri, 6 noiembrie 1918, la ora 6 dimineața, trupe din Regimentul 16 Infanterie din Fălticeni se pun în marș, îmbarcate în 20 de camioane militare, și trec granița în Bucovina pe șoseaua de la Cornu Luncii, de unde ajung în orașul Gura Humorului.

În orașul Cernăuți, Consiliul Național Ucrainean difuzează manifeste în limba română, ucraineană și germană, prin care își anunță preluarea puterii administrative. „Legionarii” ucraineni, sprijiniți și de o companie ucraineană din Colomeea, ocupă Palatul guvernamental, somându-l pe contele Etdorf să predea – ora 11 și 35 de minute – administrația Bucovinei deputaților ucraineni Nicolai Spenul, Ilie Semaka și Omelian Popovici, dar guvernatorul acceptă doar cu condiția reprezentării atât din partea ucrainenilor, cât și a românilor. La ora 16,00 delegații ucraineni revin însoțiți de Aurel Onciul, ca „împuțernicit” al Consiliului

Național Român, cu înțelegerea de a governa împreună – un guvern ucrainean, pentru orașele și comunele cu majoritatea ucraineană a locuitorilor, în partea de nord, și altul român, în partea de sud a Bucovinei – capitala Cernăuți, în regim de condominion ucrainean-român până la hotărârile ce vor urma la Conferința de Pace. Guvernul ucrainean de la Cernăuți dă un *Manifest către cetățenii liberi ai tuturor națiunilor și stărilor țării*, prin care anunță preluarea puterii în partea de nord a Bucovinei, fără a se scrie măcar un cuvânt despre un guvern român sau despre un comisar național român în Bucovina⁷.

Aurel Onciul și Omelian Popovici semnează apoi o proclamație comună în care e vorba de două guverne și de înțelegerea împărțirii în două a teritoriului Bucovinei. Altă proclamație către populație dă și singurul primar al orașului „condominion” Cernăuți, Iosif Bezpenco.

Fruntașii Consiliului Național Român din Bucovina se refugiază în Reședința Mitropoliei Bucovinei, iar Palatul Național Român din Cernăuți este devastat de către „legionarii” ucraineni. Primăria orașului Rădăuți, prin colonelul Gheorghiu, comandantul Regimentului 69 Infanterie din Dorohoi, trimite un apel disperat prim-ministrului român de la Iași – „Veniți-ne în ajutor, căci altfel ne pierdem [!]” – să le vină în apărare trupele române.

Contele Demblin, ministru plenipotențiar austriac la București, comunică Ministerului de Externe din Viena că i s-a făcut cunoscut de către guvernul român de la Iași, prin secretarul Jean P. Carp, că populația românească din Cernăuți, terorizată de bolșevicii ucraineni, a cerut urgent protecția armatelor române și că guvernul român are în vedere o asemenea intervenție, diplomatul vienez adăugând: „Sunt uimit de acțiune și de faptul că n-am fost informat în prealabil de cererea Comitetului Național Român. Fără a protesta, neavând mandat, n-am găsit nimerit să denunț fapta, deoarece îmi lipsește o privire de ansamblu asupra situației din punctul de vedere al dreptului public”⁸.

Secretarul general al Ministerului Afacerilor Externe, Docan, aflat la Iași, concepe un proiect de text, nr. 858, pentru a fi înmănat prim-ministrului Al. Marghiloman, spre a fi transmis lui George Barclay de la Legația Angliei și a face cunoscut celorlalte legații ale Puterilor Aliate solicitarea Consiliului Național Român de la Cernăuți, adresată Guvernului României pentru protecție militară, iar guvernul de la Iași a dat ordin ca trupele române să intre în Bucovina.

Cele petrecute ... guvernamental în Iași, în ziua de miercuri, 24 octombrie/ 6 noiembrie 1918, se pot înșira astfel: *ora 11* – președintele Al. Marghiloman este chemat la regele Ferdinand; *ora 14* – Al. Marghiloman trimite regelui demisia guvernului conservator; *ora 16* – Al. Marghiloman își anunță demisia în Cameră și

⁷ „Czernowitzer Allgemeine Zeitung”, Czernowitz, Nr. 384, Donnerstag, 7. November 1918, p. 1.

⁸ Radu Economu, *Unirea Bucovinei, 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 18.

Senat; *ora 17* – generalul Constantin Coandă își prezintă noul cabinet, alcătuit de către liberali. Ceea ce înseamnă că intrarea trupelor române în Bucovina, din Burdujeni, prin Ițcani, în fosta capitală a Moldovei, Suceava, și din Fălticeni, prin Cornu Luncii, în Gura Humorului, are loc sub auspiciile guvernului prezidat de Al. Marghiloman și sub comanda ministrului de Război, C. Hârjeu.

Joi, 25 octombrie/7 noiembrie 1918. Cartierul Diviziei a 8-a se deplasează de la Botoșani la Burdujeni, cu o secție de motocicliști, un post telefonic și statul major, trupa rămânând în garnizoanele din Botoșani, Dorohoi și Fălticeni. Trupele din Regimentul 16 Infanterie din Fălticeni, comandate de generalul Constantin Neculcea, aflate în Gura Humorului, se îmbarcă în tren și la ora 11 sunt primite de poporul adunat în fața gării din Câmpulung, iar după-amiază ajung și în Vatra Dornei.

Din vremea popasului lor în Câmpulung, s-a păstrat proclamația dată de către locotenentul N. Gologan: „Sosiți aici, ca să restabilim ordinea și siguranța Dumneavoastră; am luat asupra noastră garanția vieții și [a] avutului dv. În urma aceasta, ordonăm ca în decurs de 24 ore de la afișarea acestui manifest să predați la Primăria orașului toate armele și toate munițiunile de resboi, care se află la dv”⁹.

Abia vineri, 26 octombrie/8 noiembrie 1918, generalul Iacob Zadik ajunge la Primăria din orașul Suceava și ia cunoștință despre acțiunile bucovinenilor din Cernăuți, ca și despre misiunea deputatului Aurel Onciul, pe care îl primește într-o cameră din primărie, îi ascultă pretențiile teritoriale asupra părții de nord a Bucovinei, convenite a intra în posesia ucrainenilor, dar îi propune doar să-i asigure transportul cu trenul, pentru a se prezenta guvernului român de la Iași.

În orașul Cernăuți intră compania austro-ungară, comandată de sublocotenentul Ilie Lazăr, român din satul Giulești, Maramureș, mobilizat în Regimentul 8 Honvezi din Lugoj, companie dezertată de sub stindardul cezaro-crăiesc și venită cu trenul de la Troszianecz-Podolski, de la nord de Tiraspol până la Noua Suliță, iar de aici, în marș forțat, până în capitala Bucovinei, unde ia legătura cu frunțașii Consiliului Național Român, arborează steagul tricolor pe turla Primăriei, organizează patrulă și gărzi, înlătură funcționarii austrieci din Primărie, de la Telefoane-Postă și destituie comandantul jandarmilor austrieci, determinându-i pe legionarii ucraineni să se retragă din Cernăuți.

Între orele 15 și 16, un aeroplan românesc distribuie deasupra orașului Cernăuți proclamația semnată de către generalul Iacob Zadik, iar ziarul „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” va titra a doua zi, în nr. 386, Samstag, den 9. November 1918, chiar pe prima pagină: „Die rumänischen Truppen in der Bukowina. Ein rumänischer Flieger über Czernowitz”, cu întrebarea „Sind rumänischen Truppen im Lande?”, precum și un scurt comentariu localizat „Czernowitz, 8. November”, sub care citim explicația „Am Freitag gegen 3 Uhr

⁹ Teodor Balan, *Rolul lui Vasile Bodnărescu în preajma Unirii*, Cernăuți, 1938, p. 29.

nachmittags erschien ein rumänisches Flugzeug über der Stadt und wars solgenden Flugzettel”, reproducând în limba română:

Proclamațiune

„Răspunzând la chemarea Comitetului Național Bucovinean, Armata Română, din Înaltul Ordin al M. S. Regelui Ferdinand I al României – a pășit pe pământul Marelui Vo[i]evod Ștefan pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali, cari au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră țară.

Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum o sută și mai bine de ani, hotar care n-a putut niciodată să ne despartă și inimile, trupele române sosesc în mijlocul vostru, aducându-vă dragostea și sprijinul lor, pentru libera înfăptuire a dorințelor născute din dreptul legitim al popoarelor, de a dispune de soarta lor.

Stăpâniți de aceste sentimente și cu credința în sinceritatea cererei voastre de ajutor, invităm poporul bucovinean ca să nu se abată sub nici un motiv de la viața și ocupațiunile sale normale.

Subsemnatul garantează fiecărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice și făc[e] cunoscut, în același timp, că se va reprima cu toată severitatea cuvenită orice încercare de desordine, acte de violență sau nesupun[re] la ordonanțele date de noi.

General I. Zadik

Comandantul Diviziei a 8-a Regale Române

24 octombrie 1918”

În continuare, în coloana a doua, se dă și traducerea în germană a proclamației semnate de generalul Iacob Zadik, pentru cititorii de limbă germană.

În aceeași zi, Regimentul 69 din Dorohoi părăsea, la ora 6 dimineața, cazarma și se îndrepta către punctul de vamă Mihăileni, de unde, noaptea târziu, înaintează în orașul Siret și prefectul județului predă, la ora 11 din noapte, administrația în sarcina colonelului Gheorghiu din armata română.

Prin urmare, în ziua de *sâmbătă, 27 octombrie/9 noiembrie 1918*, în Cernăuți și în orașele Vatra Dornei, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Suceava, Rădăuți și Siret, puterea politică și administrativă era exercitată de organele Consiliului Național Român înainte ca trupele armatei române să fi intrat în capitala Bucovinei, căci, în aceeași zi, Regimentul 29 Dorohoi, plecat din Siret, poposește în comuna Tărășeni, unde ajunge, noaptea târziu, într-un automobil, și generalul Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a.

De ce nu-și face generalul Iacob Zadik intrarea în Cernăuți în această zi de sâmbătă, 27 octombrie/9 noiembrie 1918? Ezita? Încă nu avea încredere în situația

comunicată de Consiliul Național Român de la Cernăuți? Nu-și avea ostașii pregătiți pentru o asemenea intervenție? Era prudent față de eventualitatea unei riposte din partea legionarilor ucraineni?

Nici una, nici alta. Pur și simplu aștepta proclamația regelui Ferdinand, care va fi dată spre sfârșitul zilei de duminică, 28 octombrie/10 noiembrie 1918 și va legitima oficial, în fața puterilor Antantei, a Parlamentului Regatului România și a poporului român, răspunsul către Consiliul Național Român din Bucovina privind ajutorul solicitat pentru ocrotirea vieții și avutului populației civile din Bucovina.

Duminică, 28 octombrie/10 noiembrie 1918, a fost o zi de sărbătoare – în calendarul creștin ortodox prăznuindu-se mucenicii Terentie și Neonila, iar soarele răsărind la ora 7.00 și apunând la 4.28 după amiază –, petrecută de populația orașului Cernăuți într-o înfrigurată speranță că poate întâmpina sărbătorește sosirea armatei române.

Luni, 29 octombrie/11 noiembrie 1918, ora 14, înaintea Palatului Național din Cernăuți, opresc automobile militare românești din care coboară generalul Iacob Zadik (care va fi purtat pe brațe de către tinerii ofițeri bucovineni, între care și maramureșeanul Ilie Lazăr), colonelul Constantin Rovinaru și alți ofițeri ai armatei române, și urcă treptele clădirii pentru a intra în sala festivă a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, unde Iancu Flondor îi întâmpină prin cuvintele: „Domnule general, ca președinte al Consiliului Național Român, am datorința să binecuvânteț falnica oaste română din capitala Bucovinei, [a] acestei țări care păstrează în sânul ei sfintele moaște ale marelui nostru domn Ștefan. Acum, când suntem pe cale să întregim moștenirea lui, România Mare, simțim că sufletul lui nemuritor e în mijlocul nostru. [...]”.

Generalul Iacob Zadik răspunde: „Onorați cetățeni ai Bucovinei, în urma dorinței Comitetului Național Bucovinean, Majestatea Sa Regele Ferdinand și Țara Română au răspuns chemării și au adus ajutorul lor pentru ca liniștea acestei țări să fie asigurată. Sosind, aduc salutul și sentimentele de iubire frățască și, pot spune, de mamă ale României libere către țara Bucovinei. În același timp, gândul meu se înalță către Dumnezeu și-i adresează mulțămirea României Mari, c-a scos sfânta dreptate la suprafață. Sfânta dreptate a biruit. Pentru despărțirea Bucovinei de Moldova a trebuit să se verse sânge, a trebuit să cadă cap de domn; pentru recâștigarea ei, însă, n-a curs niciun pic de sânge. În aceste momente de bucurie, să strigăm cu toți: Trăiască România Mare, Trăiască Bucovina, Trăiască Regele Ferdinand!”¹⁰.

Se mai petrec însă încă două amănunte cu semnificație majoră: vizita generalului Iacob Zadik, dimpreună cu Iancu Flondor și alți membrii ai Consiliului Național din Bucovina, la Mitropolitul Vladimir de Repta, pe care îl repun în Scaunul Mitropolitan al Bucovinei, și slujba religioasă, *Te Deum*, în Catedrala „Sf. Parascheva” din centrul Cernăuților, din ziua de miercuri, 31 octombrie/

¹⁰ În cinstea ostașilor Diviziei a 8-a, p. 43.

13 noiembrie 1918, când preotul Ipolit Tarnavski rostește și cuvintele: „De 54 de ani, de când s-a zidit acest măreț locaș dumnezeiesc, din daniile pioase ale vechilor vo[i]jevozi, boieri și arhierii moldoveni, s-au celebrat aici multe serbări și solemnități comemorative și jubil[i]are; în fața acestui sfânt altar s-au pontificat nenumărate servicii divine solemne, dară în tot cursul acestor 54 de ani nici bolțile aceste înalte, nici chipurile blânde ale sfinților de pe pereți n-au văzut în Biserica Catedrală atâta emoție profundă sufletească, n-au văzut așa înălțare de inimi, așa însuflețire și entuziasm și, în același timp, așa dispoziție reculeasă, așa impuls spontan și elementar al mulțimii adunate de a cădea în genunchi și a aduce o călduroasă rugă de mulțumită Atotputernicului Creator. Și nu e lucru de mirare! Căci nu o serbare comemorativă, fie ea cât de înălțătoare, nu un jubileu, fie el și cât de grandios, ne-a adus astăzi încoace, ci un eveniment istoric de prima ordine. În aceste zile mari adică, se arată zorile unui viitor mai luminos unui popor de 300 000 de suflete, se schimbă din temelie soarta poporului român bucovinean, care, din încătușat și asuprit ce a fost, a devenit liber și suveran, având posibilitatea mult dorită și mult așteptată de a se reîntoarce la patria-mamă, de la sânul căreia a fost zmulț acum 143 ani”¹¹.

Participau la acest istoric serviciu divin membrii Consiliului Național Român, în frunte cu Iancu Flondor, ofițeri din armata română, așezați în apropierea generalului Iacob Zadik, soldați cu două drapele militare românești, autoritățile bucovinene, intelectuali, negustori și meseriași, public numeros alcătuit din bărbați și femei, bătrâni și tineri, în fața cărora preotul salută oaspeții cu următoarele cuvinte: „Cu dor v-am dorit, cu răbdare v-am așteptat, cu bucurie și însuflețire vă primim. Bine ați venit pe pământul Bucovinei, bine ați venit și în Biserica Catedrală, care, de astăzi înainte, de la intrarea domniilor voastre în ea, devine iarăși biserică curat românească, așa cum a fost de la început [!][...].

Cu toată deosebirea de stare, vârstă și ocupațiuni, simțim aici că în acest moment sărbătoresc din inimile tuturor se înalță, de pe buzele tuturor se desprinde aceeași rugă, rugă pe care o putem îmbrăca în cuvintele imnului național român, care de acum înainte va fi și imnul nostru: «Doamne sfinte, ceresc părinte, / Tinde a ta mână / spre Țara Română [!]»

Înconjurat de un sobor de preoți cernăuțeni, arhimandritul mitrofor de scaun Vorobchievici a ceremoniat doxologia, cu rugăciuni pentru „Regele nostru Ferdinand I” și pentru armata română. A urmat „panahida pentru frații și eroii români căzuți în crâncenul război, pe a cărui urmă se înfăptuiește «România Mare»”, cu adânci regrete „pentru sufletele bravelor jertfe ale mărețului ideal”, cu

¹¹ „Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, Fascicola 2, 19 noiembrie 1918 (rubrica *Neoficiale*, p. 3–4). Apud Mircea Grigoroviță, *Unirea Bucovinei în „Monitorul Bucovinei”*, în vol. *Iancu Flondor – Eroul Bucovinei*, prefața, selecția materialelor și redacția: Mihai Pânzaru-Bucovina, Chișinău, Editura Spafării, 1992, p. 82–84.

Imnul Regal și cântecul *Salut Armatei Române*, interpretate de Corul „Armonia” și „ascultate cu profundă bucurie și pietate”.

În fața Catedralei, generalul Iacob Zadik a rostit un scurt discurs primit de popor cu aplauze și urările: „Trăiască Regele! Trăiască România Mare! Trăiască Armata Română!”

Un grup de ofițeri români bucovineni și companii ale armatei române din Cernăuți au defilat prin fața mulțimii adunate în preajma Catedralei.

Prin rostirea cuvintelor „România Mare” de către Iancu Flondor, președintele Consiliului Național din Bucovina, de către generalul Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a din Armata Regală Română, de către preotul oficiant al serviciului divin din Biserica „Sf. Parascheva” și de către poporeni bucovineni ovaționând „Trăiască România Mare!”, Unirea Bucovinei cu Regatul României este săvârșită *de facto* în ziua de *miercuri, 13 noiembrie 1918*. Iar acest fapt era avansat încă prin punctul 2 din moțiunea Constituantei, din 27 octombrie 1918 – „Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria” – și prin proclamația pe care o difuzează, în Suceava, maiorul Anton Ionescu, în ziua de *miercuri, 24/6 noiembrie 1918*: „Graniță între români de azi înainte nu mai trebuie să fie!”

Urmează ca actul să fie desăvârșit *de jure* prin Moțiunea Congresului General al Bucovinei, din ziua de *joi, 15/27 noiembrie 1918*, și să fie consacrat prin Decretul Regal din 18 decembrie 1918, de către Regele Ferdinand, „prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României”.

În fața unor astfel de date istorice, e de mirare că Anghel Popa glosează cu dezinvoltură: „Generalul Iacob Zadik s-a implicat laborios în această activitate. De altfel, lucru mai puțin cunoscut, actul Unirii poartă și semnătura sa, ca reprezentant al Vechiului Regat al României” – aserțiune absolut fantasmagorică, pentru că această semnătură ar fi probat imixtiunea guvernului român în hotărârea Congresului General al Bucovinei!!! Or, generalul nu putea săvârși o astfel de ilegalitate, ușor de speculat și de incriminat de către adversarii unirii Bucovinei cu România. Asemenea truc documentar e preluat din evocarea sentimentală a fiului generalului Iacob Zadik, dr. Ion Zadik, încercând să-și încununeze tatăl cu o faptă măreață, dar improbabilă. Pasajul merită, însă, citat întreg, întrucât conține elemente greu de admis: „Paralel cu preocupările militare, generalul Zadik, stăpânit de un înalt simț al datoriei și iubirii de patrie, a contribuit la organizarea Congresului general al Unirii, care a avut loc la 15/28 noiembrie 1918. Actul Unirii Bucovinei poartă și semnătura generalului Iacob Zadik, reprezentând statul român”¹².

În procesul-verbal consemnând desfășurarea Congresului General al Bucovinei din ziua de *joi, 15/27 noiembrie 1918*, ora 11, înainte de amiază,

¹² Ion Zadik, *Generalul Iacob Zadik și revenirea Bucovinei la România*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți-București, anul V, nr. 1, 1998, p. 27.

generalul este înscris doar... între oaspeți: „E) Oaspeți: a) Reprezentanții armatei române, în frunte cu domnul general Zadik; b) din Basarabia: Halippa Pantelimon, vice-președintele Sfatului Țării din Chișinău; Pelivan Ion, directorul Justiției din Basarabia; Buzdugan Ion și Cazacliu Grigore, deputați în Sfatul Țării; c) din Ardeal și Ungaria: Crișan Gheorghe, dr. Deleu Victor, dr. Osvadă Vasile; d) mai multe mii de reprezentanți ai tuturor națiunilor și stărilor sociale din toate părțile Bucovinei”.

Un martor ocular, Dimitrie Marmeliuc, descrie în scurt desfășurarea congresului: „Ce frumoasă a fost acea zi de 28 noiembrie 1918! Se bucura parcă și cerul de fericirea noastră, trimițându-ne, în acel început de iarnă, raze calde de soare. Veniseră soli din toate părțile locuite de români: din Moldova, din Muntenia, din Oltenia, din Ardeal și din Basarabia, iar din Bucovina sosiseră, la Cernăuți, tot ce intelectualitatea și țăranimea românească avea mai curat și mai bun. Și, pe când mulțimea, încă dis-diminează, se îndrepta, pâlcuri-pâlcuri, spre Reședința Metropolitană, în Sala de Marmură în care era convocat Congresul...

Când am intrat în sala istorică a Reședinței, o priveliște impunătoare ni se prezintă ochilor. Sala, ticsită de lume, avea aspectul unei alese adunări, chemată să întoarcă destinul unui neam. Primele rânduri erau ocupate de membrii Consiliului Național și de reprezentanții minorităților etnice. La dreapta mesei prezidențiale, era masat corpul ofițeresc, la stânga – autoritățile și magistratura.

La masa din mijloc, luară loc Dionisie Bejan, venerabilul președinte al Consiliului Național, și Iancu Flondor, președintele Guvernului bucovinean. Masa din dreapta o ocupă d-l Ion I. Nistor, cu fruntașii refugiaților, iar masa din stânga – generalul I. Zadik, ca șef al Statului Major al Diviziei a 8-a.

În aclamațiile puternice, Iancu Flondor a fost ales, la propunerea lui Dionisie Bejan, președinte al Congresului. Lui i-a fost dat să pronunțe verdictul reparației istorice a nelegiurii din 1774, cetind moțiunea de unire necondiționată și veșnică a Bucovinei cu România.

Ropote de aplauze acoperiră ultimele cuvinte ale moțiunii, rostite cu glas emoționat de Iancu Flondor, în ochii căruia se iviră două lacrimi mari, prinos al nesfârșitei sale iubiri de neam. Iar, când d-l Ion I. Nistor se ridică, cu fața transfigurată și cu glas în care răsunau suferințele unui veac și jumătate, rosti motivarea istorică a reparației care trebuia să se facă în acea zi, în toate sufletele se furișă fiorul mândriei noastre de neam, care, ca și stânca viforită de atâtea furtuni, a rămas neatinsă, înfiptă în soclul ce i l-a hărăzit destinul”¹³.

De altfel, amănunt grăitor, istoricul Ion Nistor nu dă și numele lui Iacob Zadik printre participanții la Congresul General al Bucovinei, nici măcar în rîndul

¹³ Dimitrie Marmeliuc, *Amintiri răzlețe din timpul Unirii*, Cernăuți, 1938.

oaspeților, ceea ce probează absența oricărui aport al generalului în desfășurarea întrunirii sau în redactarea documentului oficial¹⁴.

Concret, moțiunea Unirii Bucovinei cu Regatul României, cu care delegația bucovineană se prezintă Guvernului român de la Iași, în ziua de vineri, 16/29 noiembrie 1918, are doar trei semnături: „Președintele Congresului – Dr. Iancu Flondor; Directorul biroului prezidial – George Băncescu; Secretarul Congresului – Dr. Radu Sbiera”, sub care e așternută ștampila cu exerga „Guvernul țării Bucovina În Cernăuț”¹⁵.

Singura meteahnă din acest document e faptul că nu poartă și semnătura lui Vladimir de Repta, mitropolitul Bucovinei, reprezentând puterea spiritual-duhovnicească întru care viețuiesc cei în numele cărora s-a luat asemenea hotărâre, deși între congresiștii bucovineni erau cel puțin zece preoți, în frunte cu Dionisie Bejan, iar la intrarea mitropolitului în sală, adunarea l-a întâmpinat cu aplauze. Congresul nu a consacrat actul Unirii și printr-o slujbă religioasă, convenită cu atât mai mult cu cât întrunirea s-a petrecut chiar în sala Sinodului din Reședința Mitropolitană din Cernăuți, iar mitropolitul Bucovinei era parte în Consiliul Național și în delegația bucovineană care va înfățișa moțiunea Regelui Ferdinand și Guvernului Român la Iași.

Din documentul Unirii Bucovinei cu Regatul României, transcris și stilizat cu oarecari „considerații” istorice de către prof. univ. dr. Ion Nistor, lipsește tocmai afurisenia obișnuită în actele emise de cancelaria domnească a Moldovei încă din vremea lui Alexandru cel Bun: „Iară cine ar vrea să strice această danie și întăritură să fie blestemat de Dumnezeu..., să aibă pârașă și răzbunătoare pe preacurata stăpâna noastră născătoare de Dumnezeu... la cumplita și înfricoșata zi a judecății și a răsplatei... și de cei 12 sfinți și de frunte apostoli și de cei 318 părinți de la Nicheia..., și să moștenească blestemul tuturor celor care din veac au trăit după poruncile lui Dumnezeu... și să fie anathema și catathema diavolului, acum și în veacul vecilor, amin!”

În conformitate cu vechile cutume de la punerea pietrelor de hotar în marginile unei proprietăți, s-ar fi convenit și ritualul așezării cărbunilor sub semnul hotarnic sau strivirea unui cărbune și rostirea blestemului: „așa cum pocnește acest cărbune, așa să plesnească și ochii aceluia care ar îndrăzni să strice hotarul sau dania..., în veci vecilor, Amin!”

Eliberarea sau reîntruparea Bucovinei la Patria Mamă de către Armata Regală Română nu s-a împlinit în urma unui plan strategic elaborat de către Marele Cartier General sau de către Statul Major al Diviziei a 8-a, comandate de generalul Iacob Zadik, pornind dintr-un punct sau direcție și înaintând către principalele centre administrativ-politice din spațiul bucovinean, ci în mod spontan

¹⁴ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991, p. 394–399.

¹⁵ Mihai-Aurelian Căruntu, *Zorile Unirii la Suceava*, Suceava, Complexul Muzeal Bucovina, Editura Mușatinii, 2008, ilustrații.

și în scurtă vreme, în săptămâna străluminată, *miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie – miercuri, 31 octombrie/13 noiembrie 1918*, ca expresie a dorinței și solicitărilor populației din aceste centre aflate la mare distanță unele de altele, care au acționat unitar, deși nu chiar simultan, pentru înfăptuirea idealului unirii întregului neam românesc sub un sigur sceptru, al regelui Ferdinand.

Armata Regală Română, urcând pe cele patru cursuri de apă – pe Valea Moldovei, de la Cornu Luncii, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei; pe Valea Sucevei, de la Ițcani, Rădăuți, Straja și Seletin; pe Valea Siretului, de la Mihaileni, Tărășeni, Corovia și Cernăuți și pe Valea Prutului, de la Noua Suliță, la Cernăuți, Colomeea și Sniatin –, a instaurat ordinea și pacea pentru locuitorii întregii Bucovine. Și populația românească din aceste așezări a considerat că prin intrarea și primirea trupelor române în Bucovina s-a înfăptuit unirea acestei țări cu Regatul României. Am spune chiar că primirea armatei regale române este pragul de jos al unirii, *temeiul etnic și istoric*, iar Congresul General al Bucovinei și Moțiunea celor deliberate în această adunare trebuie considerate pragul de sus, *temeiul juridic*.

*

O descripție rezumativă a celor petrecute la vremea intrării trupelor române în Bucovina o va face ziaristul Grigore D. Grecul după aproape două decenii de la desfășurarea evenimentelor: „La 11 noiembrie 1918, la orele 13,20, trupele române, în frunte cu comandantul Diviziei a 8-a, d. General Iacob Zadik, și-au făcut apariția în Piața Unirii, primiți cu un entuziasm nedescris al românilor bucovineni”.

<p>A 17-a Aniversare a Intrării Trupelor Române în Bucovina</p> <p>La 11 Noiembrie 1918 la orele 13,20 trupele române în frunte cu comandantul Diviziei a 8-a d. General Iacob Zadik și-au făcut apariția în Piața Unirii, primiți cu un entuziasm nedescris al Românilor bucovineni.</p> <p>Ne vom permite a face un scurt istoric al evenimentelor ce au precedat acest mare eveniment în istoria Bucovinei.</p> <p>În a doua jumătate a lunii Octombrie armata austriacă intrase în completă dezagregare. Trupele ce se întorceau depe front se dedau la samavolnici, iar bande constituite începeau să prade avuții Statului și al locuitorilor. Românii bucovineni conștienți de drepturile istorice asupra Bucovinei, în adunarea constituantă din 27 Octombrie 1918, au hotărât sub președinția lui Iancu Flondor, alipirea necondiționată a întregului teritoriu bucovinean la patria mamă.</p> <p>Totuși această rezoluție nu putea să fie executată deoarece rada</p>		<p>ucrainiană din Lemberg, hotărise în ziua de 19 Octombrie 1918 ca să trimită o delegație la Iași, pentru a cere ajutorul armatei române, singura care putea să restabilească ordinea în Bucovina și să execute hotărârea adunării de alipire.</p> <p>Între timp, în ziua de 6 Noiembrie înainte de masă, delegații raidei ucrainene au cerut guvernatorului Bucovinei, contele Etzdorf să le predea puterea, care însă a refuzat să se prezinte și delegații români pentru a preda guvernul românilor cât și ucrainenilor.</p> <p>Într-adevăr în după masa acelei zile s'a prezentat ca delegat al parlamentarilor români dr. Aurel Onciul, deputat în dieta imperiaală și împreună cu delegații ucraineni au semnat procesul verbal de primire a stăpânirii Bucovinei. În proclamația semnată de acest protins comisar național român și de comisarul național ucrainian Omelân Popovici, se vede că stăpânirea asupra Bucovinei s'a luat în îndluștirea, ca comunele declarate conform recensământului din</p>	<p>1910 cu ucrainene să fie administrate de ucrainenii, iar celelalte de români. A doua zi ucrainenii și-au numit și un primar al Cernăuților în persoana lui Oșip Bespalco.</p> <p>Între timp însă în zorii zilei de 6 Noiembrie 1918 grănicerii români sub comanda maiorului Anton Ionescu treceau peste granița naturală a Bucovinei și arborau tricolorul românesc pe primăria Sucevei.</p> <p>A doua zi un avion românesc arunca asupra orașului Cernăuți proclamația generalului Zadik, prin care anunța apropierea trupelor române.</p> <p>Aurel Onciul sesizat de aceasta, în ziua de 9 Noiembrie a plecat să împiedice intrarea trupelor române, însă după o întrecere infructuoasă ce a avut cu generalul comandant al Diviziei a 8-a în sala primăriei Suceava, a plecat la Iași pentru a parlamenta mai departe cu guvernul român.</p> <p>Începând cu numărul viitor vom publica notele maiorului Anton Ionescu, care vor fi completate și cu amintirea d-lui General Zadik.</p> <p>GRIGORE D. GRECUL</p>
--	---	--	---

„Ne vom permite a face un scurt istoric al evenimentelor ce au procedat acest mare eveniment în istoria Bucovinei.

În a doua jumătate a lunii octombrie, armata austriacă intrase în completă desagregare. Trupele ce se întorceau de pe front se dedau la samavolnicii, iar bande constituite începeau să prade avutul Statului și al locuitorilor. Românii bucovineni, conștienți de drepturile istorice asupra Bucovinei, în Adunarea Constituantă din 27 octombrie 1918, au hotărât, sub președinția lui Iancu Flondor, alipirea necondiționată a întregului teritoriu bucovinean la patria mamă.

Totuși această rezoluție nu putea să fie executată, deoarece Rada ucraineană din Lemberg hotărâse în ziua de 19 octombrie 1918 ca trupele de legionari ucraineni să ocupe partea de nord a Bucovinei, inclusiv orașele Storojineț și Siret, teritoriu ce și-l revendicau ucrainenii.

Cum hoardele ucrainene amenințau mai mult populația decât o apărau, Adunarea Constituantă a trimis o delegația la Iași pentru a cere ajutorul armatei române, singura care putea să restabilească ordinea în Bucovina și să execute hotărârea adunării de alipire.

Între timp, în ziua de 6 noiembrie, înainte de masă, delegații Radei ucrainene au cerut guvernatorului Bucovinei, contele Etdorf, să le predea puterea, care însă a cerut să se prezinte și delegații români pentru a preda guvernul [atât] românilor cât și ucrainenilor. Într-adevăr, în după-masa acelei zile, s-a prezentat ca delegat al parlamentarilor români dr. Aurel Onciul, deputat în Dieta imperială, și împreună cu delegații ucraineni au semnat procesul-verbal de primire a stăpânirii Bucovinei. În proclamația semnată de acest pretins comisar național român și de comisarul național ucrainean, Omelian Popovici, se vede că stăpânirea asupra Bucovinei s-a luat în indiviziune, că [și] comunele declarate, conform recensământului din 1910, ca ucrainene, să fie administrate de ucraineni, iar celelalte de români. A doua zi, ucrainenii și-au numit și un primar al Cernăuților, în persoana lui Osip Bepalco.

Între timp, însă, în zorii zilei de 6 noiembrie 1918, grănicerii români, sub comanda maiorului Anton Ionescu, treceau peste granița nenaturală a Bucovinei și arborau tricolorul românesc pe Primăria Sucevii.

A doua zi, un avion românesc arunca asupra orașului Cernăuți proclamația generalului Zadik, prin care anunța apropierea trupelor române.

Aurel Onciul, sesizat de aceasta, în ziua de 9 noiembrie, a plecat să împiedice intrarea trupelor române, însă, după o întrevedere infructuoasă ce a avut cu generalul comandant al Diviziei a 8-a în sala Primăriei Suceava, a plecat la Iași pentru a parlamenta mai departe cu guvernul român.

Începând cu numărul viitor, vom publica notele maiorului Anton Ionescu, care vor fi completate și cu amintirea d-lui general Zadik¹⁶.

¹⁶ Grigore D. Grecul, *A 17-a Aniversare a Intrării Trupelor Române în Bucovina*, în „Gazeta bucovinenilor”, București, anul II, nr. 23, 30 noiembrie 1935, p. 1.

Însă, pentru o mai bună deslușire a vieții și activității generalului Iacob Zadik, ar trebui vorbit din capul locului despre anii dinaintea intrării trupelor române în Bucovina, despre campania propriu-zisă purtată în Bucovina, în lunile noiembrie 1918 – mai 1919, și despre evenimentele petrecute după plecarea generalului Iacob Zadik din acest colț de țară. Rolul generalului Iacob Zadik a fost simbolic în unirea Bucovinei cu Regatul României, funcția lui fiind absolut pașnică, de garant, nu doar pentru populația românească, ci și pentru celelalte naționalități, stări sociale și confesiuni religioase.

Firește că generalul s-a implicat discret în viața poporului de care era răspunzător și ar fi nemerit să știm ce scrie generalul Iacob Zadik în notele sale zilnice din vremea cât a comandat Divizia a 8-a desfășurată în Bucovina, faptul că a fost declarat membru de onoare al Societății Academice «Junimea» din Cernăuți (1919), fiind un semn că tineretul universitar din Bucovina l-a perceput solidar în idealurile și acțiunile culturale din acest ținut.

Țăranii din Bucovina povesteau «cu lacrimi în ochi» de bunătatea, omenia și blândețea d-lui general: «Mare noroc a dat peste țara noastră că avem un comandant al Armatei Române atât de bun și de blând. Ne ascultă cu cea mai mare luare aminte. Ne ia în samă toate plângerile și dorințele noastre. Ne sfătu[i]ește ca un părinte adevărat și stă de vorbă cu fiecare țaran. Când ieșim de la D-sa, ni-i inima ușoară și sufletul împăcat. Dumnezeu să-i ajute și să-l țină în a sa sfântă pază. Când am avea oriunde așa niște oameni ca dl general, nu s-ar afla niciun om nemulțumit și amărât. Niciodată nu-l vom uita pe dl general și întotdeauna îi vom păstra recunoștința noastră»¹⁷.

Reporterul, mărturisește că „țăranii au tot dreptul să-i fie recunoscători și să-l iubească. D-sa se interesează și de lucrurile cele mai mici și-i ascultă pe toți cu interes viu și cu mare răbdare și atenție. Nici cel mai mic amănunt nu-i scapă din vedere. Se informează din spusele sătenilor asupra situației și despre atitudinea autorităților civile și militare față de populație. Își notează orice dorință ce i-o aduce delegația la cunoștință. Prin tactica sa deosebită și prin bunătatea inimii sale alese cucerește inimile țăranilor ce-i cer ajutorul și-i cer sfatul”¹⁷.

„Acțiuni antisemite dezlănțuite în țară – intervenția Sfatului Național Evreiesc la Secretarul de stat pentru apărarea țării, Nico Flondor și generalul Zadik.

Actele de desfrâu antisemitice în Dorna-Candreni, Poiana-Stampeii, Pilugani și Todirești au determinat Sfatul Național Evreiesc să ia poziție la aceste evenimente. Ieri dimineață o deputație a Sfatului Național Evreiesc, constituit din domnia Marele Rabin Dr. Rosenfeld, Dr. Neumann Wener, Dr. Mayer Ebner și profesorul Wolfram, a intervenit la șeful Secretariatului de stat pentru Apărarea Țării, Dr. Nico v. Flondor, și după prezentarea situației, au cerut ajutor imediat la

¹⁷ Vasile Lițu, *Generalul Zadik și țăranii*, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 19, 18 decembrie 1918, p. 1.

reinstaurarea celor 71 de familii prădate și alungate din suburbii. Dr. Nico v. Flondor și-a exprimat regretul despre aceste incidente și a spus că Sfatul Național Românesc vrea să facă ordine și pace în țară, motiv pentru care în unele județe a fost introdusă legea marțială. De altfel, Dr. v. Flondor a comunicat deputațiunii că va vorbi în acest caz cu generalul comandant. După-amiază, membrii Sfatului Național Evreiesc și domnul Dr. Fokschaner, membru al Comitetului executiv, s-au deplasat în Rezidența Episcopală, unde Comandatura Generală Română își are sediul. Generalul Zadik s-a informat în amănunțime de incidentele petrecute în localitățile amintite și a declarat: «Trupele române au venit în țară din singurul motiv, spre a sluji civilizația și pentru a reinstala ordinea. Ele nu slujesc interesele partidelor și stau obiectiv în fața întregii populații a țării. Desfrâul regretabil s-a întâmplat înainte de intrarea trupelor române. În multe localități, populația a alungat jandarmii căzuți în dizgrație. S-a ordonat ca, până la dislocarea secțiilor militare române în întreaga țară, milițiile locale, împreună cu organele de siguranță, să mențină ordinea. În orice caz, Comandamentul General va da indicații pe cale telefonică, așa încât liniștea și ordinea să poată fi menținute de puterea locală și vinovații să fie trași la răspundere. Totodată se va purta grijă ca familiile alungate să se poată întoarce în localitățile lor și să-și recapete proprietățile și averea. Deputația a plecat cu impresia că comandantul trupelor române este bine intenționat și că va restabili ordinea cu toată energia».

Anarhia incriminată de comunitatea evreiască nu era pusă totuși în seama românilor, dar nici nu avea factori identificați sau cel puțin reclamantii nu aduceau probe în acest sens. E posibil ca ajutorul solicitat de Consiliul Național Evreiesc să fi fost o testare a viziunii cu care se înfățișa generalul Iacob Zadik în Bucovina. Amănuntul este foarte important, pentru că reprezentanții evreilor cer protecția armatei române și a noilor organe politico-administrative ale Bucovinei, ceea ce denotă că asemenea autorități sunt recunoscute de către comunitatea evreiască. Li se asigură toate drepturile și despăgubirile solicitate. Și totuși Consiliul Național Evreiesc din Bucovina refuză a lua parte la Congresul General al Bucovinei, din 27 noiembrie 1918. De precizat că la jurământul de loialitate, cerut de către Curtea Imperială de la Viena populației din Bucovina, nu au fost chemați nici evreii și nici țigani, considerați de către forul politic imperial ca minorități lipsite de importanță. Se prea poate ca țigani să nu fi fost luați în seamă din pricina statutului lor de robi ai mănăstirilor sau ai boierilor, iar evreii să fi refuzat, din principiu, asemenea jurământ, impus românilor și ucrainenilor.

O altă mărturie provine de la populația care „a întâmpinat regimul nou cu mari rezerve” – adică evrei și germani – și care, după un an de zile (11 noiembrie 1919), are altă perspectivă asupra armatei române: „Orașul este pavoazat și în biserici este adunată mulțimea fără deosebire de naționalitate și confesiune. Toată lumea are azi un gând. Ziua în care soldatul român a călcat pământul bucovinean rămâne o amintire solemnă. Populațiunea bucovineană a așteptat ziua de 11 noiembrie anul trecut cu inima tremurândă și cu îndoială pentru viitor,

după ce variatele armate de ocupațiune, dușmane sau prietene, au lăsat urme de pradă în urma lor. [...] Populațiunea întreagă este de acord că soldatul român a adus în țară ordine și liniște și știe în ce raport stă el cu țara. El știe că Bucovina este pământ românesc, care trebuie să fie așa de scump și sfânt ca pământul pe care s-a născut și ca prieten și frate este dator de a păzi onoarea, avutul și fericirea populației. Acest spirit, care stăpânește ofițerii și soldații, este meritul comandantului lor, al domnului general Zadik. Populația, care a întâmpinat regimul nou cu mari rezerve, resimte imediat că generalul Zadik, în toate acțiunile sale, a fost condus de intențiunile cele mai bune și că se va găsi în el un vrednic apărător și sprijinitor și că, încrezătoare, poate a-și pune destinul în mâinile sale”¹⁸.

Fapt semnificativ este că generalului Iacob Zadik i s-a decernat titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Cernăuți, abia în toamna anului 1937, poate că și în perspectiva aniversării celor 20 de ani de la unire, drept recunoaștere a meritelor sale de ocrotitor nepărtinitor al locuitorilor din această urbe și din cuprinsul Bucovinei.

O altă dovadă este publicată de către prof. dr. Anghel Popa, întrucât a depistat-o la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, Colecția de documente, Fond nr. 35, pachetul XIX, document 22, fila 1: scrisoarea de mulțumire adresată de generalul Iacob Zadik directorului ziarului „Bukowinaer Volkszeitung” din Cernăuți.

Textul notiței inserate în ziarul bucovinean suna astfel în limba germană: „Das Präsidium der Primăria des Munizipiums Cernăuți teilt mit, dass im Sinne der in der gesamten Bevölkerung vorherrschenden Assentimente, die Generale Jakob Zadik und General-Adjutant Florian Țenescu zu Ehrenbürgern von Cernăuți ernannt worden sind.

General Jakob Zadik der am 11. November 1918 an der Spitze der rumänischen Armee in die Bucovina einmarschiert ist und den Anschluss an das Mutterland vollzogen hat, erfreute sich auch in der jüdischer Bevölkerung grosser Sympathien. Die gegen Juden da und dort begonnenen Ausschreitungen, namentlich im Süden der Bucovina, hörten sofort auf. General Zadik hat energisch sofort die Ordnung wieder hergestellte, sie strenge aufrechterhalten und auch sonst viel dazu beigetragen, dass in der Bucovina unter der neuen Verwaltung die Beziehungen zwischen Zivil und Militär sich sehr freunlich gestaltet haben.

Auch General Țenescu, der bis vor Kurzem der oberste Militär in der Bucovina war, erfreute sich wegen seiner vorurteilslosen Gesinnung in allen Kreisen der Bevölkerung grosser Wertschätzung”¹⁹.

Nota din acest „organ pentru politică, cultură și economie evreiască” din Cernăuți se traduce în limba română: „Prezidiul Primăriei Municipiului Cernăuți

¹⁸ *Vocea presei străine*, în „Das Volk”, Cernăuți, 1919; reprodus în lucrarea *În cinstea ostașilor Diviziei a 8-a, 1918*, 11 noiembrie 1919, Bucovina, [1920], p. 55–56.

¹⁹ „Bukowinaer Volkszeitung”. Organ für Jüdische Politik, Kultur und Wirtschaft, Czernowitz, IX Jahrgang, Nr. 259, Montag den 6. September, 1937, p. 4.

comunică, în asentimentul întregii populații, că generalul Iacob Zadik și generalul-adjunct Florian Țenescu au fost numiți Cetățeni de Onoare ai orașului Cernăuți.

Generalul Iacob Zadik, care, la 11 noiembrie 1918, a intrat în Bucovina în fruntea armatei române și a realizat alipirea la patria mamă, s-a bucurat de o mare simpatie și în rândul populației evreiești. Acțiunile ostile evreilor, întreprinse pe alocuri în sudul Bucovinei, au încetat de îndată. Generalul Zadik a luat măsuri imediate și energice pentru a instaura ordinea, pentru a o menține cu strictețe și a contribui în mare măsură la stabilirea unei relații foarte cordiale între civili și militari, sub noua administrație a Bucovinei.

De asemenea, generalul Țenescu, care până de curând a fost ofițerul cu cel mai înalt rang în Bucovina, s-a bucurat de o mare apreciere din partea întregii populații, datorită atitudinii sale lipsite de prejudecăți²⁰.

Peste câteva zile, în același „Bukowinaer Volkszeitung” din Cernăuți, în rubrica *Din evenimentele săptămînii*, apare și scrisoarea de mulțumire expediată de Iacob Zadik din București către directorul publicației, dr. Solomon Kassner – autorul cărții *Die Juden in der Bukowina*, Viena, 1917 –, redacția ziarului prefațând mulțumiile generalului prin reluarea rândurilor tipărite în nr. din 9 septembrie: „Von der Woche / General Zadik dankt / für die ihm bewahrten guten Erinnerungen der jüdischen Bevölkerung. In der Neujahrsnummer der „Bukowinaer Volkszeitung” war, anlässlich der Ernennung des Generals Zadik zum Ehrenbürger von Cernăuți, hervorgehoben worden, dass General Jakob Zadik, der am 11. November 1918 an der Spitze der rumänischen Truppen in die Bucovina einmarschiert ist, sich auch in der jüdischen Bevölkerung grosser Sympathien erfreut habe. De gegen die Juden, insbesondere im Süden der Bucovina, begonnenen Ausschreitungen hörten sofort auf; den General Zadik hat energisch die Ordnung wieder hergestellte, sie strenge aufrechterhalten und auch sonst viel dazu beigetragen, dass in der Bucovina unter der neuen Verwaltung die Beziehungen zwischen Zivil und Militär sich sehr freunlich gestaltet haben.

Auf diese Beglückwünschung des Generals Zadik zu seiner Ernennung zum Ehrenbürger von Cernăuți ist folgende Antwort eingelangt:

București, 19. September 1937

Herrn Dr. S. Kassner, Direktor des «Bukowinaer Volkszeitung» / Cernăuți.

Herr Direktor! Ich erhielt Ihre Glückwünsche vom 4 September 1. J. samt der Notiz, weiche Sie anlässlich meiner Ernennung zum Ehrenbürger von Cernăuți in der «Bukowinaer Volkszeitung» veröffentlicht haben.

Ich bitte Sie, Herr Direktor, meinen herzlichsten Dank sowohl für die Glückwünsche anlässlich dieser Ernennung, als auch für die von Ihnen zum Ausdruck gebrachten guten Erinnerungen der jüdischen Bevölkerung, welche sie

²⁰ Traducere de Ștefănița-Mihaela Ungureanu (Institutul „Bucovina” din Rădăuți), căreia îi mulțumim, cu aleasă recunoștință, și pe această cale.

meiner Tätigkeit, in meiner Eigenschaft als Kommandant der Okkupationstruppen der Bucovina, bewahrt hat, entgegennehmen zu wollen.

Empfangen Sie, ich bitte, Herr Direktor, meine ausgezeichneten Grüße.
General Zadik”²¹.

Ceea ce în limba română trebuie tradus:

„Domnule Director! Am primit urările dv. din 4 septembrie a. c. împreună cu nota publicată de dv. în «Bukowinaer Volkszeitung», în care se vorbește de numirea mea ca Cetățean de Onoare al orașului Cernăuți.

Vă rog, Domnule Director, să binevoiți a primi mulțumirile mele cele mai cordiale atât pentru această numire, cât și pentru plăcutele amintiri – după cum v-ați exprimat – pe care mi le poartă populația evreiască, din timpul activității mele de comandant al trupelor de ocupație din Bucovina.

Primiți, vă rog, Domnule Director, cele mai prețioase salutări,
General Zadik”.

*

Amendând cele câteva erori strecurate în documentarul istoricului Anghel Popa despre generalul Iacob Zadik, privitoare la perioada când a comandat trupele care au asigurat liniștea și avutul populației bucovinene (6 noiembrie 1918 – 23 mai 1919, aproape 6 luni și 2 săptămâni), noi avem credința că acest ofițer superior merita un studiu amplu și bine documentat, fie și sub titlul *Generalul Iacob Zadik în Bucovina*. Egalitatea instituită prin conjuncția copulativă în sintagma din titlul materialului *Generalul Iacob Zadik și Bucovina. Documente inedite*, publicat în „Dacia literară” (2014), trebuie abandonată întrucât cele două entități nu pot avea aceeași anvergură ontologică, istorică, militară sau culturală.

Din păcate, nu știm să se fi tipărit încă însemnările generalului Iacob Zadik privitoare la șederea și activitatea sa în Bucovina. Tot așa nu avem la îndemână nici referințele sale despre situația social-politică din Bucovina acelor zile sau propuneri și proiecte pentru armonizarea stărilor bucovinene în concordanță cu cele din Vechiul Regat al României. Din această perspectivă, cel dintâi guvernator militar al Bucovinei (1 septembrie 1774 – 6 aprilie 1778), generalul Gabriel baron Splény de Mihaldy (1734–1818) are câteva pagini memorabile pentru vremea lui²² – și pentru istoria poporului din această „margină primejduită” de țară românească.

Într-un cuvânt, deocamdată cunoaștem prea puține lucruri despre generalul Iacob Zadik. Născut în ziua de vineri, 8/20 decembrie 1867, în familia lui

²¹ „Bukowinaer Volkszeitung”, IX Jahrgang, Nr. 261, Freitag den 1. Oktober, 1937, p. 2.

²² *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii de acad. Radu Grigorovici, București, Editura Academiei Române, 1998.

Grigore și Eufrosina, în comuna Brătulești, fostul județ Roman, cu studii primare (1874–1878) la Școala „Trei Ierarhi” din Iași, secundare (1878–1886) la Gimnaziul Institutelor Unite din Iași sau la Școala de Fii de Militari (1886–1888) din Iași; absolvent al Școlii de Ofițeri de Artilerie, Geniu și Marină (1888), cu gradul de sublocotenent, frecventând apoi Școala Specială de Artilerie din București (1889–1891), repartizat în regimente de artilerie din Focșani, Brăila, Tulcea, Constanța, Bârlad și Roman. Absolvind Școala Superioară de Război (1897–1899) din București, este brevetat ofițer de Stat Major (1905), cu gradul de maior și locotenent-colonel, șef de Stat Major la Divizia 1 Craiova și Divizia 7 Roman, participant în campania din Bulgaria, 1913. Avansat la gradul de colonel și numit șef de Stat Major la Corpul 3 Armată, Galați, și transferat de la 1 octombrie 1914 ca șef de Stat Major la Corpul 4 Armată Iași. De la 15/28 august 1916, trece șef de Stat Major la Armata de Nord, în postul de comandă Bacău, unde întocmește ordine de operații și urmărește executarea lor. De la 1 decembrie 1916 este numit șef de Stat Major al Armatei I, post de comandă la Podul Iloaiei, mare unitate reconstituită din unități retrase din Muntenia, spre a se reface în zone de cantonament în Nordul Moldovei. Avansat la gradul de general de brigadă, la 1 aprilie 1917. De la 15 mai 1917, comandant secund al generalului C. Cristescu, comandant al Armatei I, unitate care, prin Ordinul de zi nr. 1 563, din 10 iunie 1917, trece în perioada operativă, cu zona de concentrare în județul Tecuci, spre a înainta pe malul drept al Siretului și a înlocui marile unități din Armata I Rusă. Secretar general în Ministerul Munițiilor și Materialelor de Război (1 septembrie 1917), repartizat în dispozitivul de luptă de la Oituz (post de comandă la Onești, apoi Cleja), pînă la data armistițiului de la Focșani (26 noiembrie 1917), comandant al Diviziei 8-a Infanterie (februarie 1918 – aprilie 1920), care va intra în Bucovina (24 octombrie/6 noiembrie 1918) și va fi chemată să asigure ordinea în Pocuția (23 mai – 17 august 1919, 3 luni de zile și 3 săptămâni). Ales membru și președinte al Comisiei de examinare a coloneilor propuși pentru gradul de general, membru în Consiliul Superior al Armatei Regale Române (1922–1924), comandant Militar al Basarabiei (aprilie–noiembrie 1924) și trecut în rezervă (pensionat pentru limită de vârstă, la 61 de ani, 10 luni și 12 zile), începând cu ziua de joi, 1 octombrie 1929, însă competența de care a dat dovadă îl recomandă să fie numit administrator delegat la Fabrica de Avioane (decembrie 1929 – iunie 1938) pînă la vârsta de 70 de ani și 6 luni de zile.

De-a lungul carierei sale militare, ofițerul superior Iacob Zadik a fost decorat cu Ordinul rusesc „Stanislas”, în grad de comandor, brevet, septembrie 1916; „Steaua României”, ofițer, cu spade și panglică de Virtutea Militară, brevet 64, 1 noiembrie 1916; „Coroana României”, în grad de comandor, cu spade și panglică de Virtutea Militară, Înalt Decret nr. 1456, 5 decembrie 1917; Ordinul francez „Legiunea de onoare”, ofițer, brevet nr. 853, 15 octombrie 1920; „Crucea Comemorativă a Războiului 1916–1918”, cu baretele „Ardeal, Carpați, Oituz, Mărășești”, 1919, brevet nr. 26 882, 15 aprilie 1921; „Steaua României”, grad de

mare ofițer, brevet nr. 799, 2 martie 1923; Ordinul francez „Legiunea de Onoare”, în grad de comandor, brevet nr. 20, octombrie 1923; Ordinul italian „Mauricius e Lazarus”, în grad de mare ofițer, brevet nr. 5 869, 30 octombrie 1923; Medalia „Victoria” a Marelui război pentru civilizație 1916–1921, brevet nr. 6622, 20 iunie 1924; „Meritul Sanitar”, clasa I, brevet nr. 3 032, 1 octombrie 1928; Ordinul „Coroana României”, mare cruce cu eșarfă, brevet nr. 3 402, 18 septembrie 1919; Ordinul polonez „Polonia Restituta”, în grad de mare ofițer, brevet nr. 2 581, 4 aprilie 1930; Ordinul „Ferdinand I”, în grad de mare ofițer, brevet nr. 1 556, 8 iunie 1935; Ordinul „Apărarea Patriei”, clasa II-a, Decret al Consiliului de Stat al R. P. R., nr. 915, 22 septembrie 1967; „Sabia de Onoare”, Ministerul Forțelor Armate ale R. P. R., 8 decembrie 1967; Medalia „Virtutea Ostășească”, clasa I, Decret din 1967.

În pofida acestor performanțe, cărturarii C. Căzănișteanu, V. Zodian și A. Pandea nu-l vor înscrie printre destoiniciii militari români în lucrarea *Comandanți militari. Dicționar*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, nici măcar pentru faptul istoric al Unirii Bucovinei cu Regatul României.

Mai tristă e lacuna din lucrarea *Unirea Bucovinei*, unde istoricul Ion I. Nistor nu pomenește de prestația autoritară a generalului Zadik în Bucovina, iar în *Istoria Românilor*, ediție îngrijită de dr. Florin Rotaru, București, Editura Biblioteca București, 2003, partea XIX, capitolul II, *Bucovina în timpul războiului mondial (1914–1918)*, se comit o serie de erori științifice cu subtext de partizanat politic: „La Iași se produse o schimbare de guvern. Marghiloman își înaintase demisia și în locul lui ajunse la șefia guvernului generalul Constantin Coandă, care satisfăcu cererea Consiliului Național din Cernăuți, autorizând în înțelegere cu înaltul comandament militar, intervenția armatei române în Bucovina, o hotărâre care fusese solicitată și de Comitetul Refugiaților Bucovineni din Iași. Intervenția era de multă vreme luată în vedere și realizată în parte de câteva unități militare din Fălticeni. De astă dată era însă vorba de o operațiune militară sistematică, având drept obiectiv curățirea Bucovinei de grupurile teroriste austro-ucrainene și ocuparea virtuală a țării. Cu efectuarea acestei istorice operațiuni fusese încredințată Divizia a 8-a sub comanda generalului Iacob Zadik” (p. 383). Trebuie precizat din nou că ordinul de intrare a trupelor române în Bucovina a fost dat de către ministrul de Război, generalul Hârjeu, din guvernul prezidat de Al. Marghiloman, în ziua de marți, 23 octombrie/5 noiembrie 1918.

Viețuitor în vremurile a cinci războaie – pe când avea 10 ani, Principatele Române își obțin independența (1877–1878), la 46 de ani, participă efectiv în al treilea Război Balcanic, în campania din Turtucaia (1913), la 49 de ani, îl aflăm luptând în cel Dintâi Război Mondial (1916–1918), la 73 de ani așteptând înfrigorat sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, care sfârtecă încă odată Basarabia și Bucovina (1940–1945) și, la 101 ani, întristându-se de invazia trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia –, generalul Iacob Zadik va muri

în ziua de duminică, 4 octombrie 1970, în orașul București, la venerabila vârstă de 103 ani fără două luni, două săptămâni și o zi, dar cu amărăciunea că mai toată viața „a luptat luptă deșartă”.

Să nu-l dăm uitării măcar la împlinirea unui veac de la intrarea lui sărbătorească în Bucovina!